the perspectives of further research are defined: to investigate lexical, grammatical and pragmatic nature of this rhetorical figure, to analyse the problem of translation of allusion that is occasionally modified, to reveal the expressive and emotive potentiality of such modifications.

Key words: allusion, intertextuality, emotive prose, text.

Стаття надійшла до редакції 30.01.2013 р.
Прийнято до друку 30.05.2013 р.
Рецензент – д. філол. н., проф. Глущенко В. А.

УДК 811.111'42'38"195" : 82-2

Г. Б. Бернар

ТЕМА-РЕМАТИЧНА СТРУКТУРОВАНІСТЬ ДІАЛОГУ У П'ЄСАХ ТОМА СТОППАРДА

Інтерес до діалогу виявляється з кінця 40 – початку 50-х років [1; 2; 3; 4]. Науковці-представники комунікативної граматики основним своїм завданням ставили вивчення діалогічної комунікації. Об'єктом дослідження стали структурно-синтаксичні та семантичні особливості діалогу [5; 6; 7; 8; 9; 10; 11; 12]. Діалог вивчався багатьма дослідниками як драматургічний засіб виразності [3; 4; 13]. Одні дослідники [15; 16] вважали за мінімальну одиницю діалогу двочленну єдність питання-відповідь, тоді як інші [14; 17; 18] вважали, що вихідну одиницю утворює послідовність з трьох і більше реплік.

Ми оперуємо робочим терміном ТОКС (тематично-об'єднана комунікативна структура), який є аналогом ССЦ. Вперше «складне синтаксичне ціле» було описане Н. Поспєловим як термін, що назвав синтаксичну єдність, котра виражає складну і завершену думку та зберігає у контексті відносну незалежність [19, с. 15].

Згодом з'являються терміни «надфразова єдність» і «діалогічна єдність», які синонімічні. Ми беремо за основу визначення З. Тураєвою терміну НФЄ – декілька речень, об'єднаних у смисловому та структурному планах, що характеризується відносною семантичною незалежністю. Критеріями НФЄ є єдина мікротема, а також смислова та комунікативна єдність [20, с. 115]. Для дослідження ми трансформуємо існуючий термін НФЄ у ПТДЄ (політематична діалогічна єдність) і надалі користуємось ним як робочим для інтерпретації діалогу персонажів. Ми пропонуємо таку ієрархію компонентів організації діалогу драми абсурду: 1)МДЄ (мінімальна діалогічна єдність = репліка відправника + репліка адресата); 2)ТОКС (тематично об'єднана комунікативна структура, яка складається з однієї або декількох МДЄ);

3)ПТДЄ (політематична діалогічна єдність, яка є сукупністю двох або декількох ТОКС).

Нашою метою є дослідження інформаційного коду діалогу п'єс Т. Стоппарда, характерними особливостями якого є хаотичність, алогічність та непослідовність як композиційної, так і комунікативної структури. Одиницями дослідження є МДЄ і ТОКС. Наведемо приклад з п'єси Т. Стоппарда «За Мегре» («After Magritte»):

Thelma: ***(ТОКС 1)*** *It's electric, dear.* (репліка 1) **Т Р**

Harris: I didn't think it was a flaming torch. (репліка 2) **Р Т Р**

Thelma: There's no need to use language. That's what I always say. . . . You could have used your handkerchief. (репліка 3) **Р Т Р**

Harris: You mean, semaphore? (репліка4) **Р**

Thelma: ***(ТОКС 2)*** *A hundred and forty-nine.* (репліка 5) **Р**

Harris: ***(ТОКС 1)*** *I never took semaphore as a sophomore, morse the pity.*

(репліка 6) **Т Р**

(ТОКС 3) *I used the time in a vain attempt to get the Rockefeller girl to marry me for my sense of humour* (репліка 7) **Т Р**

(ТОКС 1) *Would you pass my hat?*(репліка 8*)* **Т Р**

Thelma: ***(ТОКС 4)*** *For some reason, my mind keeps returning to that one-legged*

footballer we passed in the car . . . What position do you suppose he plays? (репліка 9) **Р Т Р Т**

Harris: ***(ТОКС 1)*** *Bit dark in here.* (репліка 10) **Р Т**

Thelma: ***(ТОКС 4)*** *I keep thinking about him. What guts he must have!* (репліка 11) **Р Т Р Т Р**

Harris: ***(ТОКС 1)*** *Put the light on* [21, с. 50−51]. (репліка 12) **Р**

У наведеному прикладі ПТДЄ складається з чотирьох ТОКС. Є очевидним, що ТОКС є розірваною; ТОКСи хаотично та алогічно змінюють одна одну (кожний персонаж п'єси веде свою лінію розмови і часто не чує свого співрозмовника) та кожна з них починається та майже одразу закінчується, не отримавши розвитку. Що стосується розірваності ТОКС, то простежуємо наступне: ТОКС 1 (розмова про вкручування лампочки), яка є центральною, переривається ТОКС 2, 3 і 4 (репліками про кулю, колишні спроби Гарріса одружитися із заможною дівчиною та про одноногого футболіста). Окрім цього, читачеві важко зрозуміти логіку послідовності ТОКС – чому, розмовляючи про світло та лампочку, герой говорить про свій минулий намір одружитись, у відповідь на що героїня згадує про каліку-футболіста, якого вони зустріли, повертаючись додому. Репліки одного персонажу ігноруються іншим, який говорить про своє (приклад дисонансного діалогу). ТОКС 2, 3 і 4 закінчуються без розвитку. Лише завдяки авторській ремарці читач довідується, що загадкова репліка Тельми «Сто сорок дев'ять» (***«A hundred and forty-nine»***) стосується кулі, яку вона знайшла. На цьому ТОКС 2 вичерпана. ТОКС 3 раптово починається і раптово завершується. ТОКС 4

складається лише з коротких реплік Тельми, і ця ТОКС, як і попередні, не отримує завершення, а обривається раптово. Тема-рематична структурованість ТОКС 1 виглядає наступним чином:

Т Р // Р Т Р // Р Т Р // Р // Т Р // Т Р // Р Т // Р

З цієї структурованості випливає, що у виокремленій нами ТОКС майже вдвічі більше рематичних компонентів, ніж тематичних, тобто подається більше нової інформації, що і спричиняє непропорційне співвідношення між даним та новим. Оскільки немає плавного чергування теми та реми, стає важче зорієнтуватися та зрозуміти суть реплік персонажів. У цій ТОКС між репліками дійових осіб присутній як контактний, так і дистантний міжфразовий зв'язок. Наприклад, репліка 2 контактно пов'язана з першою реплікою Тельми через повтор займенника ***it.*** Два речення наступної репліки Тельми (3) також пов'язані між собою контактно – через займенник ***that***, який стосується усього попереднього речення. Репліка 6 дистантно пов'язана з реплікою 4 через повтор слова ***semaphore.*** Нарешті, остання репліка Гарріса (12) дистантно пов'язана з його ж реплікою (10), між якими ми легко простежуємо причинно-наслідковий зв'язок. Тема-рематична структурованість ТОКС 2 виглядає наступним чином: **Р**

Коротка репліка Тельми ***a hundred and forty-nine*** є абсолютно рематичною. Завдяки саме авторській ремарці, у якій повідомляється про те, що героїня піднімає кулю і кидає її у смітник, стає зрозумілим, чого у дійсності стосується це висловлення героїні. Тема-рематична структурованість ТОКС 3 виглядає ось так: **Т Р**

Ця ТОКС також складається лише з однієї репліки персонажу, але тут є в наявності як тема, так і рема, що полегшує сприйняття інформації. Нарешті, ТОКС 4 має наступний вигляд: **Р Т Р Т // Р Т Р Т Р**

Цій ТОКС притаманне пропорційне співвідношення нового та даного. Ми оперуємо достатньою інформацією, аби належним чином опанувати новою. Подібно до першої, в останній ТОКС між репліками персонажів існує як контактний, так і дистантний міжфразовий зв'язок. Наприклад, друга частина репліки 9 контактно пов'язана з її попередньою частиною, оскільки займенник ***he*** співвіднесений з іменником ***footballer***. Дві части- ни репліки 11 контактно пов'язані між собою через повтор займенника ***he***, але є дистантними стосовно перших реплік, які ми аналізували кількома рядками вище.

Таким чином, організація діалогу персонажів у проаналізованій п'єсі Т. Стоппарда є ієрархічною та вбачається у наступності: МДЄ→ ТОКС→ ПТДЄ. Репліки героїв структуруються у ПТДЄ, якій притаманні хаотичність, динамічність та руйнування інформативної цілісності тексту. Співвідношення між рематичними і тематичними компонентами у ТОКС є непропорційним. Переважання теми або реми у діалозі персонажів актуалізує думку драматурга про неможливість спілкування людей у сучасному суспільстві, їхню нездатність знайти спільну мову.

Список використаної літератури

1. Борисова М. Б. О строении диалога в драматургии М. Горького / М. Б. Борисова // Уч. зап. саратовск. ун-та. Вып. Филология. – Саратов : Изд-во Саратовского ун-та, , 1957. – Вып.56. – С. 49 – 62. **2. Вайс М. Я.** Синтаксические структуры диалогической речи немецкого языка и их стилистическое использование в современной немецкой литературе : автореф. дисс. на соиск. учен. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 «Германские языки» / М. Я. Вайс. – Ленинград, 1964. – 24 с. **3. Винокур Т. Г.** О некоторых синтаксических особенностях диалогической речи / Т. Г. Винокур // Исследования по грамматике русского литературного языка. – М. : Изд-во АН СССР, 1955. – С. 342 – 355. **4. Михлина М. Л**. Из наблюдений над синтаксисом диалогической речи : автореф. дисс. на соиск. учен. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 „Германские языки" / М. Л. Михлина. – М, 1955. – 16 с. **5. Бузаров В. В.** Изучение диалогической коммуникации – основная задача коммуникативной грамматики / В. В. Бузаров // Вестник Московского университета. Сер. 9. Филология. – М. : Изд-во Моск. ун–та, 2002. – №1. – С. 148 – 152. **6. Валимова Г. В**. Об основных типах ответных предложений диалогической речи / Г. В. Валимова // Ученые записки Ростовского педагогического ин-та. Юбилейный сборник. – Ростов-на-Дону : Ростовское книжное изд-во, 1955. – С. 159 – 183. **7. Дмитриева В. Т.** Структурные особенности немецкой диалогической речи : автореф. дисс. на соиск. учен. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.04 «Германские языки» / В. Т. Дмитриева. – Ленинград, 1966. – 24 с. **8. Золотова Г. А.** Коммуникативные аспекты русского синтаксиса / Г. А. Золотова. – М. : Наука, 1982. – 368 с. **9. Кларк Г. Г** Слушающие и речевой акт / Г. Г. Кларк, Т. Б. Карлсон // Новое в зарубежной лингвистике. – М. : Прогресс, 1986. – Вып. XVII. – С. 271 – 290. **10. Михайлов Л. М.** Грамматика немецкой диалогической речи / Л. М. Михайлов. – М. : Высш. шк., 1986. – 110 с. **11. Падучева Е. В**. Прагматические аспекты связности диалога / Е. В. Падучева // Известия АН СССР. Сер. лит. и языка. – М. : Наука, 1982. – Т. 41. – № 4. – С. 305 – 313. **12. Leech G.** Communicative grammar of English / Geoffrey Leech, John Svartvik. – Cambridge : CUP, 1995. – 304 p. **13. Соловьева А. К.** Проблемы теории диалога / А. К. Соловьева // Вопросы языкознания. – М. : Наука, 1965. – Вып. 6. – С. 103 – 110. **14. Орлова М. Н.** Структура диалога в современном русском языке (вопросно-ответная форма) : автореф. дисс. на соиск. учен. степени канд. филол. наук : спец. 10.02.02 «Русский язык» / Орлова М. Н. – Саратов : СГУ, 1968. – 17 с. **15. Сахновский-Панкеев В.** Драма / В. Сахновский-Панкеев. – Ленинград : ,Искусство, 1969. – 81 с. **16. Гафт Р. И.** Диалогические реакции как отражение восприятия речевого акта / Р. И. Гафт // Диалогическое взаимодействие и представление знаний. Новосибирск, 1985. – С. 33 – 42. **17. Дененберг Ф. Г.** Коммуникативная триада как базовая составляющая структуры диалога / Ф. Г. Дененберг // Диалоговое взаимодействие и

представление знаний. Новосибирск, 1985. – С. 12 – 20. **18. Нариньяни А. С.** Функциональное представление речевого акта в формальной модели диалога / А. С. Нариньяни // Диалоговое взаимодействие и представление знаний. – Новосибирск, 1985. – С. 79 – 100. **19. Поспелов Н. С.** Сложное синтаксическое целое и особенности его структуры / Н. С. Поспелов // Доклады и сообщения Ин-та русского языка. – М. – Лениград : Изд-во АН СССР, 1948. – Вып. 2. – С. 43 – 68. **20. Тураева З. Я.** Лингвистика текста / З. Я. Тураева. – М. : Просвещение, 1986. – 127 с. **21. Stoppard T.** The Real Inspector Hound and Other Plays / Tom Stoppard. – NY. : Grove Press, 2003. – 211 p.

Бернар Г. Б. Тема-рематична структурованість діалогу у п'єсах Тома Стоппарда

У запропонованій статті досліджено тема-рематичну структурованість діалогу в п'єсах Т. Стоппарда, характерними особливостями якого є хаотичність, алогічність та непослідовність. Виявлено, що діалог персонажів є відтворенням усного діалогічного мовлення комунікантів з притаманною йому спонтанністю і ситуативністю. Уведено у науковий обіг терміни «тематично об'єднана комунікативна структура» і «політематична діалогічна єдність» та витлумачено їх як характерні різновиди композиційно-мовленнєвих форм п'єс Т. Стоппарда.

Ключові слова: діалог, тема, рема, тематично об'єднана комунікативна структура, політематична діалогічна єдність.

Бернар Г. Б. Тема-рематическое структурирование в пьесах Тома Стоппарда

В статье исследовано тема-рематическое структурирование диалога в пьесах Т. Стоппарда, характерными особеностями которого являются хаотичность, алогичность и непоследовательность. Обнаружено, что диалог персонажей воспроизводит устную диалогическую речь коммуникантов с характерной для нее спонтанностью и ситуативностью. Введены в научное обращение термины «тематически объединенная коммуникативная структура» и «политематическое диалогическое единство» и истолкованы как характерные разновидности композиционно-речевых форм пьес Т. Стоппарда.

Ключевые слова: диалог, тема, рема, тематически объединенная коммуникативная структура, политематическое диалогическое единство.

Bernar G. B. Thematic-Rhematic Structure of Dialogue in Tom Stoppard's Plays

The article deals with thematic-rhematic structure of dialogue in plays by T. Stoppard. It has been stated that the dialogue is the reproduction of oral communication with its typical spontaneity and dependence on the situation. The working terms «thematically connected communicative structure» and

«polythematic dialogic unity» have been introduced to show types of dialogues characteristic of plays by T. Stoppard. Dialogue in Tom Stoppard's plays is phatic, i.e. devoid of conversational balance. It means that the character is concentrated on the speech and ignores his interlocutor, hence the content of the answers does not match the essence of the questions. Such type of dialogue is considered one-sided. The analysis of the thematic and rhematic structure of the dialogue in the drama of absurd has proved to be illogical and chaotic. The rheme is the prevailing component in the characters' cues which causes unequal proportion between the given and the new. It is difficult to conceive what is meant because the changes in the theme and the rheme are abrupt.

Key words: dialogue, theme, rheme, thematically connected communicative structure, polythematic dialogic unity.

Стаття надійшла до редакції 31.01.2013 р.
Прийнято до друку 30.05.2013 р.
Рецензент – к. філол. н., доц. Білинський М. Е.

УДК 811.111

Т. Є. Бублик

ОКСИМОРОН У СИСТЕМІ ТРОПЕЇКИ МЕДИТАТИВНОЇ ПРИТЧІ

Однією з орієнтацій сучасного мовознавства є вивчення контрастних трансформацій в аспекті їх функціонально-концептуального наповнення, способів організації твору та розкриття ідіостилю автора.

Аналізуючи притчу, деякі дослідники зазначають, що твори цього жанру привертають увагу читача зрозумілістю ситуації, що описується, проте, в притчі завжди присутній елемент несподіванки, здивування, що вводить щось нове та неочікуване. Такий елемент притчі називають *«twist»* або *«gotcha»*. Цей елемент може або привабити читача, або його відштовхнути, але хороша притча нікого не залишає байдужим. Хороша притча залишається відкритою, закликаючи до перетворень, зміни світобачення та цінностей [1, с. 2].

Власне, одним із елементів, що додає пікантності та ефектності висловлюванню, можна вважати оксиморон. Тому мова медитативних притч заслуговує на більш пильну увагу з погляду наявності в ній оксиморонів. «Дотепно-безглузде» – так звучить у буквальному перекладі з давньогрецької мови назва цієї стилістичної фігури. Оксиморон – це поєднання слів, які виражають протилежні за змістом або контрастні поняття. Суть його полягає в тому, що таке несподіване поєднання логічно несумісних слів у художньому тексті, створюючи